

Uluslararası İlişkilerde Postkolonyalizmin Önemi

Mohammad Javid FEDAYEE*

Geliş tarihi: 23/03/2023

Kabul tarihi: 11/05/2023

Atf: Fedayee, M., “Uluslararası İlişkilerde Postkolonyalizmin Önemi”, Ortadoğu Etütleri, 14-4 (2022): 315-345

DOI: 10.47932/ortetut.1269861

Öz: Bu makalenin amacı, Batılı ana akım uluslararası ilişkiler teorilerine, özellikle üçüncü dünya ülkelerindeki batı egemenliğine güçlü bir şekilde meydan okuyan postkolonyal teori kavramını araştırmaktır. Postkolonyal teorisyenler, dünyanın batılı ve batılı olmayan bölgelere ayrıldığını ve mevcut dünya düzeninin, Avrupa ülkelerinin kolonizasyon süreci yoluyla üçüncü dünya ülkeleri üzerindeki hâkimiyetlerini genişletmesine yol açan eşitsizliğe dayandığını savunmaktadır. Bu nedenle, postkolonyal düşünce, önceki sömürgeleri Avrupa ülkelerinden kültürel, sosyal, ekonomik ve politik bağımsızlıklarını geri almaya teşvik ederek batı egemenliğine karşı çıkmaktadır. Bununla birlikte, postkolonyal teori 1978’de önde gelen bilim adamı Edward Said tarafından ortaya konmuştur ancak uluslararası ilişkilere olan güçlü katkısı, üç kıtalı ülkelerin farklı bilim adamlarını üçüncü dünyadaki batı egemenliğini ortadan kaldırmaya yöneltmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sömürgecilik, Postkolonyalizm, Katkı, Uluslararası İlişkiler, Eleştirel Değerlendirme.

* Mohammad Javid Fedayee: Doktora Adayı, Uluslararası İlişkiler Bölümü, Selçuk Üniversitesi, Konya, mjavid393@gmail.com, ORCID: 0000-0002-6987-2697

The Relevance of Postcolonialism in International Relations

Mohammad Javid FEDAYEE*

Received: 23/03/2023

Accepted: 11/05/2023

Citation: Fedayee, M., “The Relevance of Postcolonialism in International Relations”, Middle Eastern Studies, 14-4 (2022): 315-345

DOI: 10.47932/ortetut.1269861

Abstract: The aim of this article is to explore the concept of postcolonial theory, which has strongly challenged Western mainstream International Relations theories, particularly western domination in third-world countries. Postcolonial theorists argue that the world has been divided into western and non-western regions, and the current world order is based on inequality that led the European countries to expand their dominance over the third-world countries through the process of colonization. Thus, postcolonial thought opposes western domination by encouraging the previous colonies to reclaim their cultural, social, economic, and political independence from the European countries. However, the postcolonial theory emerged in 1978 by the prominent scholar Edward Said but its strong contribution to International Relations led the different scholars of the tricontinental countries to eliminate western dominance in the third world.

Keywords: Colonialism, Postcolonialism, Contribution, International Relations, Critical Evaluation.

* Mohammad Javid Fedayee: PhD Candidate, Department of International Relations, Selcuk University, Konya, mjavid393@gmail.com, ORCID: 0000-0002-6987-2697

أهمية نظرية (ما بعد الاستعمار) في العلاقات الدولية

محمد جاويد فدائي*

تاريخ الاستلام: 2023/05/11 تاريخ القبول: 2023/03/23

اقتباس: فدائيا، م.، "أهمية نظرية (ما بعد الاستعمار) في العلاقات الدولية"، دراسات الشرق الأوسط، 315-345 (2022): 4-14

معرف الغرض الرقمي: 10.47932/ortetut.1269861

الملخص

الهدف من هذه المقالة هو استكشاف مفهوم نظرية ما بعد الاستعمار التي تحدد بشدة النظريات الغربية السائدة في العلاقات الدولية، ولا سيما الهيمنة الغربية في دول العالم الثالث. يجادل منظرو ما بعد الاستعمار بأن العالم قد تم تقسيمه إلى مناطق غربية وغير غربية، وأن النظام العالمي الحالي قائم على عدم المساواة التي أدت بالدول الأوروبية إلى توسيع هيمنتها على دول العالم الثالث من خلال عملية الاستعمار. وهكذا، فإن الفكر ما بعد الاستعمار يعارض الهيمنة الغربية من خلال تشجيع المستعمرات السابقة على استعادة استقلالها الثقافي والاجتماعي والاقتصادي والسياسي عن الدول الأوروبية. ومع ذلك، ظهرت نظرية ما بعد الاستعمار في عام 1978 من قبل الباحث البارز إدوارد سعيد لكن مساهمتها القوية في العلاقات الدولية دفعت الباحثين المختلفين في الدول الثلاثية القارات إلى القضاء على الهيمنة الغربية في العالم الثالث.

الكلمات المفتاحية: الاستعمار، ما بعد الاستعمار، المساهمة، العلاقات الدولية، التقييم النقدي

* محمد جاويد فدائيا: مرشح طالب دكتوراه، قسم العلاقات الدولية، جامعة سلجوق، قونية، mjavid393@gmail.com
رقم أوركيد: 0000-0002-6987-2697

Giriş

Postkolonyal teori, 15. yüzyılın başlarında hâkimiyetlerini Avrupa'nın ötesine genişletmek için Afrika kıtasına girerek başlayan Avrupa kolonizasyon sürecinin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır.¹ Avrupa ülkeleri, Avrupa'nın medeniyeti yaydığını ve üçüncü dünya ülkelerinde ticareti teşvik ettiğini iddia ederek egemenliklerini yavaş yavaş Kuzey Amerika, Afrika ve Asya'ya yaydılar. Nitekim Avrupa sömürgeciliği, üçüncü dünya ülkelerini siyasi ve ekonomik olarak Avrupa'ya bağımlı hâle getiren çoklu iddialar altında diğer ülkeleri sömürgeleştirmeye yönelik kolektif aldatmacaya dayanıyordu. 1914'te sömürge ülkeler, sömürgeciliğin yolunu açan Avrupa ülkelerinden kültürel, ekonomik ve siyasi özgürlüklerini geri almaya başladılar.²

Postkolonyalizmin ilk adımlarının II. Dünya Savaşı sonrasında atıldığı söylenebilir. Sömürgecilik karşıtı ve batı sömürgeciliğine karşı direnişiyle bilinen Frantz Fanon'un güvenilir eserleri Kara Deri Beyaz Maskeler ve Yeryüzünün Lanetlileri sömürge sonrası düşüncenin ilk aşaması olarak kabul edilebilir.³ Sonunda, postkolonyal teori 1978'de ortaya çıkmış ve Edward Said'in Oryantalizmi postkolonyal teorinin temel taşı olarak kabul edilmiştir. Said, Oryantalizmin Avrupa egemenlik biçiminin, Avrupa emperyalizminin gelişmesini hızlandıran kültürel üstünlük üzerine kurulu doğu üzerindeki kontrolü yeniden düzenlediğini savunmuştur. Oryantalizm, özellikle sömürgecilik ve sömürge ilişkileri bağlamında doğu kültürünü batılı bir perspektiften yanlış temsil eden tarihsel ve ideolojik sürece odaklanır ve batılı olmayanların batı egemenliği sürecine nasıl katkıda bulunduğunu gösterir.⁴

Dekolonizasyonun hızlı ilerlemesi üçüncü dünya ülkelerinde Avrupa egemenliğinin önünde engeller yaratmış ve Avrupa imparatorlukları sömürgelelerini kaybetmiştir. Öte yandan Said, Fanon, Bhabha ve Spivak gibi önde gelen postkolonyal bilim adamlarının ortak çalışmaları 1990'larda uluslararası ilişkiler alanına giren postkolonyal teoriyi güçlü bir şekilde geliştirmiştir. Uluslararası ilişkilerin eleştirel teorisi olarak postkolonyalizm, Avrupa sömürgeciliğinin sosyal, kültürel, ekonomik ve politik sonuçlarını eleştirel olarak aydınlatır. Postkolonyal düşünürler, çağdaş dünya düzeninin yalnızca batı tarafından düzenlendiğini iddia etmekte ve dünya düzenindeki batı hegemonyasına meydan okumak için postkolonyalizmin ortaya çıkmasına zemin hazırlayan

1 Sevim Tetik, *Postcolonial International Relations Theory: The Concept of "Hybridity"*, Master Thesis, Department of International Relations, Necmettin Erbakan University, 2020, s. 18.

2 A.g.e., 27.

3 Frantz Fanon, *Black Skin White Masks*, çev. Charles Lam Markmann, London: Pluto Press, 2008, s. 91.

4 Edward W. Said, *Orientalism*, New York: Vintage Books, 1978, s. 256.

batı dışı bölgeleri görmezden gelmişlerdir.⁵ Böylece postkolonyalizm, üçüncü dünya ülkelerinde batı egemenliğini destekleyen tüm ideolojilerle mücadele etmektedir.

Postkolonyal yaklaşım, başlangıçta ana akım uluslararası ilişkilerin batıda kurulduğuna ve uluslararası ilişkiler disiplininin derinden batı deneyimine ve söylemsel pratiğe dayandığına inanmaktadır. Bu kapsamda, en etkili postkolonyal bilim adamı Said, Batı'nın çağdaş dünya düzeninin temel özelliklerini yanlış temsil ettiğini iddia etmektedir.⁶ Postkolonyal düşünürler, mevcut dünya düzenini şiddetle eleştirdiler ve bunun Avrupa ile üçüncü dünya arasındaki kolonizasyonla sonuçlanan karşılıklı etkileşime dayandığını iddia etmektedir.⁷ Öte yandan, Arif Dirlik ve Aijaz Ahmed'e göre 1990'lar, ayrı bir çalışma alanı olarak postkolonyal teori için bir dönüm noktası oldu. Ancak bu akademisyenler, postkolonyalizmin kendisinin başarısız olduğunu veya artık önemini yitirdiğini iddia etmediler. Bunun yerine, yeni küresel gerçeklerin bir sonucu olarak alanın değiştiğini iddia etmekte idler.⁸ Postkolonyal eleştirmenler, postkolonyal teorinin kendisinin bazı eksiklikleri olduğunu ve çağdaş dünya düzenine uygulanamayacağını savunmaktadır. Buna karşılık, postkolonyal yazarlar, sömürgeciliğin sona ermediğini ve sadece sömürü ve tahakküm için kullanılabilir siyasi güçle ilgili olmadığını belirtilmektedir. Sömürgeciliğin modern literatürde sıklıkla kullanılan neoemperyalizm, neokolonyalizm, kültürel sömürgecilik, ekonomik sömürgecilik ve dilsel sömürgecilik gibi farklı biçimleri vardır ve bu da sömürgeciliğin hâlâ var olduğunu ve gelecekte de devam edeceğini göstermektedir.⁹

Bu kapsamda, uluslararası ilişkilerde postkolonyalizmin önemi aşağıdaki sorulara yanıt verilerek incelenecektir. Postkolonyal teori, uluslararası ilişkiler teorisi anlatısını nasıl alt üst eder? Kültür, kimlik ve uluslararası ilişkilerin nasıl ilişkili olduğunu anlamak için postkolonyalizm nasıl kullanılabilir? Postkolonyal perspektifler, uluslararası ilişkilerde güç, eşitsizlik ve adaletsizlik sorunlarının ele alınmasında nasıl bir rol oynayabilir? Uluslararası ilişkilerde postkolonyalizmin önemini vurgulamak için araştırma sorularıyla ilgili birkaç temel faktöre odaklanmak önemlidir. Postkolonyal teori, uluslararası ilişkiler çalışmasında ağırlıklı olarak Avrupa merkezli anlatılarla çelişir ve küresel düzenin oluşumunda sömürgecilik ve emperyalizmin etkisini vurgular;

5 Homi K. Bhabha, *The Location of Culture*, London: Routledge, 1994, s. 85.

6 Fikret Güven, "Criticism to Edward W. Said's Orientalism" *RumeliDe Journal of Language and Literature Studies*, 2019, s. 421.

7 Tayyar Arı, *Uluslararası İlişkiler Teorileri*, Bursa: Aktuel Press, 2018, s. 585.

8 Arif Dirlik, "The Postcolonial Aura: Third World Criticism in The Age of Global Capitalism", *Critical Inquiry* 20, Sayı. 2, 1994, s. 335.

9 Shrikant B. Sawant, "Understanding Postcolonial Theory and Literature", *Journal of Higher Education and Research Society: A Refereed International* 5, sayı.1, 2017, s. 334.

bu, uluslararası ilişkileri batılı olmayan bir bakış açısından anlamamızı sağlar. Postkolonyalizm, güç ilişkilerinin kültürel ve kimliğe dayalı eşitsizlikleri nasıl ürettiği, sürdürdüğü ve etkilediğinin yanı sıra bunların küresel meseleleri nasıl etkilediğine dair iç görü sağlar. Ek olarak, postkolonyal bakış açısı, uluslararası ilişkileri etkileyen kültürel miras ve güç yapıları hakkında hayati bilgiler sunabilir.

Bu çalışmanın birincil amacı, postkolonyalist çerçevenin batının üçüncü dünya uluslarına nasıl hâkim olmaya başladığını anlamadaki uygulanabilirliğini değerlendirmektir. Çalışma, sömürgecilik ve emperyalizm eleştirisi gibi postkolonyal teorinin temel fikirlerine ve uluslararası ilişkilerde kimlik ve kültürü anlamının önemine genel bir bakış sağlamayı amaçlamaktadır. Bu araştırma, postkolonyalizmin uluslararası ilişkiler çalışması için hâlâ önemli ve ilgili bir bakış açısı olduğunu göstermektedir. Aynı zamanda, sömürgeciliğin devam eden etkilerine ve kültürel, siyasi bağımsızlık için verilen küresel mücadelelere dair önemli iç görüler sağlar.

Bu çalışmanın çerçevesi; Batılı olmayan topluluklar üzerindeki Batı hâkimiyetini eleştiren uluslararası ilişkilerdeki postkolonyal kavramın altını çizmek için değerlendirilecek bir literatür taraması, ilgili kitaplar ve makalelere dayanacaktır. Bu kapsamda, uluslararası ilişkilerde postkolonyal teorinin ortaya çıkmasına zemin hazırlayan sömürgecilik ve postkolonyalizm arasındaki tarihsel arka plan ve derin ilişki tartışılacaktır. Ayrıca, sonuç kısmında bu çalışmanın problemlerine cevap bulmayı tamamlamak için postkolonyal akademisyenlerin analitik eleştirisi getirilecektir.

Kavramsal Bakış: Sömürgecilik

Başlangıçta, postkolonyalizmin, Avrupa ülkelerinin üçüncü dünya ülkeleri üzerindeki hâkimiyetlerini genişlettiği batı sömürgeciliğinin tarihsel gerçeklerinin derin kökleri vardır. Sömürgecilik, Avrupa sömürge egemenliği tarafından sömürgeleştirilme sürecine dayanırken sömürgecilik sonrası, Avrupalı sömürgecilerin önceki sömürgelerinden etkilerini kökten çıkarmak için eleştirel bakış açısına dayalı olarak sömürgeciliği aşağılıyor. Diğer bir deyişle, postkolonyalizm, sömürgeciliği küçük düşüren ve her ikisinin de zıt ilişkiler içinde olduğu eleştirel bir batılı olmayan yaklaşımdır. Eğer dünyada sömürgecilik olmasaydı postkolonyal konsepte gerek yoktu. Dolayısıyla postkolonyalizmin kolonyalizm sürecinde derinden kök saldıgını ve kolonyalizm sonrasını işaret ettiğini söyleyebiliriz. Bu bakımdan postkolonyalizm ana konumuza başlamak için sömürgecilik kavramına ışık tutmak gerekir.

Temel olarak sömürgecilik terimi, Romalılar başka topraklarda çiftçilik yaptığında veya yerleştiğinde ancak yine de kendi milliyetlerine sahip olduk-

larında, yerleşim veya çiftlik anlamına gelen Romalı “Koloni” kelimesinden türetilmiştir.¹⁰ Yerleşme, asıl ülkesiyle bağlantısı olan yeni bir topluluk oluşturarak veya yerleşerek kendi vatandaşlığına sahip olurken yeni bir ülkeye yerleşmek anlamına gelmektedir. Yeni yerleşen topluluk veya ülke, yerleşimcilerin ülkesiyle bağlantıları olduğu için yerleşimciler ve torunlardan oluşmalıdır. Bu nedenle; sömürgecilik devletlerin, örgütlerin ve bireylerin belirli bölge ve başkalarının davranışları üzerinde kontrol uyguladıkları bir egemenlik biçimi olarak düşünülebilir. Başka bir deyişle, halkın veya bağımlı bir bölgenin tek bir otorite tarafından kontrolüne sömürgecilik denir. Sömürgecilik süreci, bir ulusun başka bir ulus tarafından sömürülmesi ve fethedilmesinin ve kendi kültürünü ve dilini yerli nüfusa dayatmasının bir sonucu olarak gerçekleşir.¹¹

Sömürgeciliğin kökleri Roma, Yunanistan, Fenike ve Mısır gibi MÖ 1550’ye ulaşabilecek antik imparatorluklara kadar uzanır. İmparatorluklar, kendi hâkimiyetlerini inşa etmek için işgal ettikleri bireylerin nüfusuna ve fiziksel kaynaklarına bağlı olan koloniler kurmak için sınırlarını komşu ve bitişik olmayan topraklara genişletmiştir. Modern sömürgeciliğin iki dalgası vardır, ilki 15. yüzyılda Portekiz, İspanya, İngiltere ve Fransa tarafından başlatılmıştır ve bu da Keşif Çağı olarak da bilinir. Bu Avrupa ülkeleri, ticaret yollarına bakmanın yanı sıra Avrupa dışında medeniyeti genişleterek Güney ve Kuzey Amerika’daki birçok toprağı sömürgeleştirmiştir. İkinci sömürgecilik dalgası ise 19. yüzyılda Avrupa ülkelerinin Afrika kıtası, Hong Kong, Hindistan ve Avustralya’ya girerek hâkimiyetlerini genişletmeye başlamasıyla başlamıştır.¹²

Bununla birlikte İspanya, Portekiz, İngiltere, Hollanda, Almanya, Fransa, İtalya ve Belçika gibi Avrupa’nın emperyal devletleri, sömürge fikrinin yaratılmasına yol açan yabancı şirketler kurarak ticaretlerini ve etkilerini 16. yüzyıldan 19. yüzyıla kadar diğer kıtalara genişlettiler. Gerçekten de yabancı şirketler, ticaret ve siyasi faaliyetler, sömürgecilik fikrine yardımcı olmuştur ve sömürgecilerin yeni oluşturulan sömürgeleri siyasi, sosyal ve ekonomik olarak yöneten yerleşik bir ağ kurmayı başardıkları Avrupa ülkelerinin ötesinde sömürgeleşme sürecini hızlandırmıştır.¹³

Uzun sömürgecilik dizisi, Portekiz’in Kuzey Afrika’daki Ceuta şehrini kolonileştirmesiyle 1415’te başlamış ve 1914’te sömürgelerin dekolonizasyonu

10 Neel Ahuja, “Colonialism”, *Macmillan Interdisciplinary Handbooks*, der. Stacy Alaimo, Delhi: University of Delhi, 2021, s. 238.

11 Ahmet Gündüz, “Sömürgecilik Kavramı ve Sömürgeci Devletlerin Uyguladıkları Taktikler”, *Tarih Okulu Dergisi (TOD)*, Sayı. 25, 2016, s. 766.

12 Ania Loomba, *Colonialism/Postcolonialism*, London: Routledge, 2005, s. 7.

13 Robert. J.C. Young, *Postcolonialism: An Historical Introduction*, New Jersey: Wiley-Blackwell, 2016, s. 15.

başlayana kadar sürmüştür. Unutulmamalıdır ki Avrupa ülkeleri, sömürgeciliğin en büyük avantajını medeniyet ve ticareti teşvik başlığı altında sömürge-leri olmak üzere Amerika, Afrika ve Asya ülkelerini işgal etmek için kullanmışlardır. Bu kapsamda, sömürgeciliğin en önde gelen eleştirmeni Cesaire, sömürgeciliğin, yerine sunulan sert çözümleri meşrulaştırmak için sorunları ustaca yanlış temsil eden bir tür kolektif aldatma olduğunu belirtmiştir.¹⁴ Ayrıca sömürgeciliğin ikiye bölünmüşlüğü dayandığını ve sömürgecileri güçlerini genişletmek için aldatmaya çalışan Avrupa medeniyetinin en büyük yalanı olduğunu da eklemiştir.

Emperyalizm, bazen sömürgeciliğe paralel olarak kullanılan başka bir terimdir; bu imparatorluğun inşasında kilit rolü olan siyasi ve ekonomik motivasyon güçlerinin desteklediği bir imparatorluk sistemi olduğu anlamına gelmektedir. Emperyalizm, bazı bilim adamları tarafından sömürgecilik ile birbirinin yerine kullanılırken diğer bazı bilim adamları onları sömürge topraklarındaki yerleşimcilerin veya sömürgecilerin varlığına ve yokluğuna göre ayırt eder.¹⁵ Sömürgeciliği askerî eylemlerin veya sömürgeleştirilmiş toplumları sömürgecilerin kültürünü benimsemeye zorlamanın bir sonucu olarak görmektedirler.

Öte yandan emperyalizm, sömürgeleştirilmiş halkı sömürgecilerin taleplerini kabul etmeye zorlayan ekonomik, siyasi ve ideolojik düşünce olarak tanımlanabilir.¹⁶ Kısacası, sömürgecilik, sömürgelelerdeki fiziksel varlığa dayanırken emperyalizm fiziksel varlığa ihtiyaç duymaz, sömürgecilerin sömürge-ler üzerinde baskı kurmak için ekonomik ve politik egemenliğine dayanır. Bununla birlikte, hem sömürgecilikte hem de emperyalizmde, sömürgeciler, sömürgelelerin insan ve doğal kaynaklarının sömürülmesi süreci yoluyla sömürgelelerden siyasi, ekonomik, kültürel ve sosyal avantajlar alırlar.¹⁷ Emperyalizmin izleri Roma İmparatorluğu, Moğol İmparatorluğu ve Çin hanedanlarına kadar uzanan uzun bir tarihi vardır. Bununla birlikte, emperyalizmin ilk olarak 19. yüzyılda ortaya çıkan modern biçimi, sıklıkla Amerikan ve Japon emperyalizminin yanı sıra Büyük Britanya, Fransa ve İspanya gibi Avrupa ülkeleri ile bağlantılıdır.¹⁸

14 Aime Cesaire, *Discourse on Colonialism*, çev. Joan Pinkham, New York: Monthly Review Press, 2001, s. 32.

15 Herfried Munkler, *İmparatorluklar Eski Roman'dan ABD'ye Dünya Egemenliğinin Mantığı*, çev. Zehra Aksu Yılmaz, İstanbul: İletişim Yayınları, 2009, s. 23.

16 Wolfgang Reinhard, *A Short History of Colonialism*, Manchester: Manchester University Press, 2011, s. 1.

17 Benedikt Stuchtey, "Colonialism and Imperialism 1450-1950", *European History Online (EGO)*, 2011, s. 2.

18 Mark Hewitson, *Germany and the Modern World 1880-1914*, Cambridge: Cambridge University Press, 2018, s. 33.

Bu kapsamda, sömürgecilik ve emperyalizm, Avrupa ülkelerinin 15. yüzyıldan 20. yüzyılın başlarına kadar Amerika, Afrika ve Asya ülkelerini sömürgeleştirerek imparatorluklarını inşa etmek için kullandıkları kavramlardır. Dekolonizasyon süreci başladığında, Avrupa ülkeleri sömürgelerinin kontrolünü kaybedip bu da sömürgeciliği sona erdirmenin yolunu açmıştır. Sömürgecilik karşıtı perspektif, sömürgeleştirilmiş insanları önceki bağımsızlıkları için savaşıma teşvik etmiştir. Özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, sömürgeciliğin eleştirel yazarları, sömürgecilik sonrasına işaret eden postkolonyal teoriyi gündeme getirmeye başladılar. Sonunda, 1970'lerde, birincil görevi dünyadaki Avrupa egemenliğini ortadan kaldırmak olan Avrupa sömürgeciliğini şiddetle eleştiren batılı olmayan eleştirel postkolonyal teori ortaya çıkmıştır.

Post-kolonyalizmin Tarihsel Perspektifi

Temelde post-kolonyalizm teorisi, Afrika, Karayipler ve Hindistan gibi eski Britanya kolonilerine aittir. Dekolonizasyon süreci üç yüzyılı geçmiş ve 18. yüzyılda Güney Amerika, Avustralya, Yeni Zelanda ve Güney Afrika'da başlamış ve Mozambik ve Angola'nın dekolonizasyonu ile 1970'lere ulaşmıştır.¹⁹ Post-kolonyal teori, sömürgeleştirilmiş ülkelerde üretilmiş ya da sömürgeci ülkelerin yazılı edebiyatlarını konu edinen, sömürgeleri veya insanları konu edinen eleştirel bir kavramdır. Post kolonyal teori 1970'lerde ünlü olmuş ve akademisyenler Edward Said'in eseri olan Oryantalizmi postkolonyalizmin kurucusu olarak görmektedir. Teorinin savunucuları, sömürgeleştirilmiş yazarların, sömürgecilerden elde edilen kültürel kimlikleri kutlama ve ifade etme yöntemlerini inceler. Ayrıca, sömürgecilerin edebiyatının, sömürgecilerin küçük yaştaki imajlarının sürdürülmesi yoluyla sömürgeciliği haklı çıkarmak için nasıl kullanıldığını incelerler. Bununla birlikte, postkolonyalizmin tanımı yazarlar arasında tartışmalı bir konudur ve bazıları post-kolonyalizm kavramını tümünden şiddetle eleştirmiştir.

Postkolonyal teori, sömürgeleştirilmiş insanlarla, sömürge süreciyle ilgilenen mevcut veya daha önce sömürgeleştirilmiş ülkelerdeki okuma ve yazılı literatürü gösterir. Aynı zamanda edebiyatın kültürü sömürgeleştirerek gerçekleri ve deneyimleri çarpıttığı yöntemlere de işaret eder ve sömürgeleştirilmiş insanların aşağılıklarını ve geçmişlerine sahip çıkarak kimliklerini anlatır. Ayrıca sömürgeleştirilmiş kültür, dil, kimlik ve tartışmalı sömürgeleştirilmiş edebiyatı araştırmaktadır.²⁰

19 Loomba, *a.g.e.*, s. 12.

20 Sawant, *a.g.e.*, s. 327-328.

Postkolonyal teriminin farklı tanımları vardır ve postkolonyal teoriyi daha derinden anlamak için onu tanımlamamız gerekir. Temel olarak, sömürgeci iktidar, sömürgecilik, sömürgeciliğin hem sömürgeci hem de sömürgeleştirilen taraflar üzerindeki farklı etkilerinin önde gelen söylemini yorumlamaya çalışan sömürgecilik sonrası teoridir. Gerçekten de postkolonyal terimi, sömürgeciliğin başlangıcından günümüze kadar emperyal prosedürle iddialı tüm kültürü içerir.²¹

Postkolonyal teori ve edebiyat, her biri kendini diğerdinden üstün gördüğünde iki kültürün çatışmasının ortaya çıkan gerçeklerini inceler. Emperyalist yazarlar, postkolonyal terimini, kolonizasyonun ilk adımından günümüze kadar kolonyal süreçten etkilenen tüm kültürleri belirtmek için kullanırlar. Postkolonyalizm, yerli halka yeterli otoriteyi, kültürel ve politik emperyalizmi ezerek yerlerini yeniden almaları ve bağımsız olmaları için kültürel ve politik özgürlük vererek sömürgeciliğe son verir. Postkolonyal terimi ilk kez II. Dünya Savaşı'ndan sonra bağımsızlık sonrası dönemi belirleyen tarihçiler tarafından kullanılmıştır. Ancak 1970'lerin sonlarında edebiyat eleştirmenleri tarafından kolonizasyonun toplumlar ve kültürler üzerindeki etkilerini belirtmek için kullanılmıştır.²²

Postkolonyalizm, Charles E. Bressler tarafından, kendisini daha önce sömürgeleştirilmiş ülkelerin İngiliz edebiyatıyla değerlendiren bir edebi analiz yöntemi olarak tanımlanmıştır.²³ Amerikan veya İngiliz edebiyatını dışlar ancak yalnızca Avrupa siyasi, kültürel ve felsefi gelenekleri tarafından fethedilen sömürge toplumların edebiyat ve kültürlerine odaklanır. Dahası, eleştirel ideolojik yorum, metin incelemelerine yapı söküm ve postmodern perspektifler bağışlar. Post terimi, sonrası anlamına gelir ve Postkolonyalizm, sömürgecilik sonrası, imparatorluğun sona ermesi ve bağımsızlık sonrası gibi farklı tarihsel dönemleri kapsayabilir. Öte yandan postkolonyalizm, sömürgeci bakış açısına direnir ve sömürgecilikten günümüze kadar toplumların kültürel, politik, sosyolojik ve ekonomik özelliklerini tanımaktadır.²⁴

Tarihsel perspektiften incelendiğinde, post-kolonyalizm, ikinci dünya savaşından sonraki dekolonizasyon aşamasını temsil eder. Sömürge ülke bağımsızlığını kazansa bile sömürge değerleri siyasi özgürlüğe kavuşarak yok olmaz. Bu kapsamda, Bill Ashcorft, Griffith ve Tiffin, post-kolonyalizmin emperyal gücün geri çekilmesinden sonra ulusal kültür için endişe yaratabi-

21 Young, *a.g.e.*, s., 57.

22 Shrikant B. Sawant, "Postcolonial Theory: Meaning and Significance", *Proceedings of National Seminar on Postmodern Literary Theory and Literature* 2012, s. 120.

23 Charles E. Bressler, *Literary Criticism: An Introduction to Theory & Practice*, New Jersey: Prentice Hall, 1999, s. 265.

24 Loomba, *a.g.e.*, s. 13

leceğine inanmaktadır.²⁵ Postkolonyal teori, sömürgeleştirilmiş ülkelerin, sömürgecilerle kültürel çatışmalarının bir sonucu olarak tahrişinden ortaya çıkmıştır. Nitekim geleceklere ve kimliklerine dair endişeleri, iyimserlikleri, özlemleri onları siyasi bağımsızlıklarını kazanmaya itmiştir. Postkolonyalizm teorisi, dünyadaki tüm yoksun ve ezilen insanları siyasi bağımsızlıklarını kazanmak ve ayakta tutmak için özgürleştirecektir.

Ashcroft, postkolonyalizm teorisinin, postkolonyal edebiyatın zorlukları ve çeşitli kültürel kökenleri ile verimli bir şekilde ilgilenen Avrupa teorisinin yetersizliğinden ortaya çıktığını savunmaktadır.²⁶ Öte yandan, bazı akademisyenler, postkolonyal teorisinin çerçevesinin tanımını daha karmaşık hâle getiren ırk, cinsiyet, kültür, yerli ve yerleşimci ile ilgili olduğunu savunmaktadır. Dolayısıyla kolonyal ve postkolonyal arasındaki güçlü ilişki asla bitmez, bunun yerine yerel aktörler arasında daha etkili hâle gelir ve kısır döngü dünyanın kolonyalizmden kurtulmasına ve postkolonyal olmasına izin vermez. Ünlü bilim adamı Bhabha, postkolonyal teoriye iyimser bir eleştirel yaklaşımın karamsar bir yaklaşımdan tercih edildiğini belirtmiştir. Postkolonyal teorisinin, üçüncü dünya ülkelerinin sömürge deneyimlerinden ve jeopolitik bölünmeler içindeki azınlık söylemlerinden ortaya çıktığını savunmaktadır.²⁷

Postkolonyal teori, emperyal ve sömürgeci güçler tarafından uygulanabilen ve düzenlenebilen tarihlere, siyasi ayrımcılığa ve kültürel farklılıklara dayanmaktadır. Bu kapsamda, Young postkolonyal analizin, iktidar yapısını ve şimdinin konfigürasyonunu belirleyen kolonyal tarihle ilgili olduğuna inanmaktadır. Bunu, Afrika, Asya ve Latin Amerika gibi üç kıtadan sonra çatışma ve yoksullukla bağlantılı, öncelikle zorlama ve özgürlük mücadelesi deneyimlerinden var olan siyasi bir söylem olarak değerlendirmektedir. Ayrıca, halkın sosyo-politik ve ekonomik tahakküm altından çıkıp siyasi özgürlüklerini yeniden kazanmaları için temel ilham kaynağı olarak anti-kolonyal hareketleri desteklemektedir. Dolayısıyla postkolonyal teorisinin geçmişe savaş açmadığı, açık veya örtük olarak geçmişin bir sonucu olarak kabul edilebilecek şimdiye karşı savaş ilan ettiği ileri sürülebilir.²⁸

Postkolonyal Düşüncenin Oluşumundaki Unsurlar

Postkolonyal teori kavramı, dünyada özellikle Afrika, Latin Amerika ve Asya'da sömürgecilikle mücadele eden ve modern dünyadaki tüm zorlayıcı

25 Ashcroft Bill vd., *The Empire Writes Back: Theory and Practice in Post-Colonial Literatures*, London: Routledge, 1989, s. 11.

26 *A.g.e.*, s. 13.

27 Bhabha, *a.g.e.*, s. 171.

28 Young, *a.g.e.*, s. 11.

ve baskıcı tahakkümleri eleştiren bireylerin sömürge deneyimlerinin ürünüdür. Postkolonyal teori, dekolonizasyona uygun olarak hem sömürgecilerin hem de sömürgeleştirilmiş halkların statüsüne odaklanmaktadır. Teorinin temel amacı, sömürgeleştirilmiş ve sömürgecileri eşitlik ve siyasi bağımsızlığın hüküm sürdüğü zemin gerçeklerine dayalı yeni bir toplum inşa etmeye itmektedir.

Temelde postkolonyal teori dört ana unsur tarafından oluşturulmuştur; insani gerekçe, ekonomik gerekçe, siyasi gerekçe ve dini gerekçe. Postkolonyalizmin tarihsel perspektifinde daha önce tartıştığım gibi postkolonyal teorinin 18. yüzyılda başlayan uzun bir tarihi vardır. Bu nedenle, ünlü postkolonyal teorisyen Young, postkolonyal teorinin tarihsel arka planının, sömürgecilik ve kölelik karşıtı faaliyetleri gördüğü için batının bir ürünü olduğuna inanmaktadır. Postkolonyal teorinin içinden çıktığı, insani, politik ve ekonomik olmak üzere üç ana bakış açısı sunar. Young, ilk sömürge karşıtı kampanyanın 1542’de İspanya’da gerçekleşen Roma Katolik Kilisesinden Piskopos Bartolome Las Casas olduğunu savunmuştur. 19. yüzyılın başlarında, Güney Amerika’da Piskopos Las Casas’ın sömürgecilik karşıtı kampanyası Simon Bolivar tarafından alınmıştır.²⁹ Sonunda, Piskopos Las Casas’ın kampanyası, Avrupa’daki sömürgecilik karşıtı eylemler tarafından desteklendi ve bu Avrupa’daki kölelik karşıtı ve sömürgecilik karşıtı hareketlerin temelini oluşturan eşitlik teorilerinin siyasi söylemiyle sonuçlandırmıştır.³⁰

Postkolonyal teorinin ikinci ana ayağı, ekonomik gerekçe olarak kabul edilebilir. Young, sömürgeciliğe karşı ekonomik muhalefetin nasıl geliştiğini hatırlatıp sömürgeciliğin arkasındaki temel nedenin ekonomik olduğunu belirterek Karl Marx’a işaret etmektedir. Adam Smith, İngiliz emperyalizmini sömürgelempati duyan ekonomik gerekçelerle sorgulattırılmıştır. Smith, sömürgeciliğin Avrupalı sömürgecilerin bilgelik ve politikalarının ürünü değil adaletsizlik ve düzensizliğin sonucu olduğuna inanmaktadır. Karl Marx, kendisi sömürgecilik karşıtı olmasa da yalnızca sömürgeci ekonomiye müdahale ederken ekonomik itirazda da önemli bir rol oynamaktadır. Marx, sömürge gelişimini kapitalizmin ekonomik etkileri kapsamında tartışmıştır ve sömürgecilik karşıtı mücadeleyle meşguliyeti, sömürgeleştirilmiş ikilem üzerine değil feodal sistemle ilgili ekonomik gerekçelere dayandırılmıştır.³¹

Postkolonyal teorinin üçüncü ayağı, ahlaki ve ekonomik itirazları geliştiren siyasi gerekçedir. 19. yüzyılın sonlarına gelindiğinde sömürgecilik karşıtı

29 *A.g.e.*, s. 75.

30 Lazare S. Rukundwa ve Andries G. van Aarde, “The Formation of Postcolonial Theory”, *HTS Theologies Studies/ Theological Studies* 63, Sayı 3, 2007, s. 1176.

31 Young, *a.g.e.*, s. 101-102.

kampanya, emperyalizmin önünde engel oluşturan hukuki meselelere odaklanacak şekilde kapsamını genişletmiş ve eşit haklar kampanyası yaygın olarak desteklenmiştir. Bu kapsamda, eşit hak savunucularından Edmund Burke, İngiliz sömürgelerinde yetkilerin kötüye kullanılması, hoşgörüsüzlük ve sosyal uygulamaların ve kültürlerin kısıtlanmasını eleştirmiştir. Fransız Devrimi tarafından da özgürlük ve tüm ırklar için eşitlik konusunda desteklenmiştir.³²

19. yüzyılın sonlarında Bentham, Smith'in sömürgecilikle ilgili fikirlerini tartışarak Avrupalılara sömürgelerini özgürleştirmeleri için itiraz etmiştir. Sömürgeciliğe itiraz etmek için siyasi ve ekonomik argümanları birleştirmiştir özellikle kendi ülkesi için verdiği mücadele oldukça yükseltilmiştir. Gerçekten de sömürgeciliğe itiraz için kendi kaderini tayin etmesi, aynı zamanda evrensel haklar söylemi olarak da tanınan bir sömürge kurtuluş doktrini hâline gelmiştir. Sonuç olarak, özgürlük, eşitlik ve kendi kaderini tayin hakkı, II. Dünya Savaşı'ndan sonra İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'ne giden yolu sağlayan sömürgecilik karşıtı çabanın temelini geliştirmiş ve haklı çıkarmıştır.³³

Postkolonyal teorinin dördüncü ayağı, dini gerekçelendirme olarak tanımlanabilir. Ancak tarihte sömürgecilik, kölelik ve konvansiyonel savaşlarla işbirliği yapmakla suçlanan dini kurumlar olmuştur. Aksine, dini kurumlar ve bireyler adalet için savaşmak için birçok kez acı çektiler ve sömürgeciliğe ve köleliğe karşı kampanyalar yaptırmıştır. Bu kapsamda, postkolonyal teorinin oluşumuna katkıda bulunan üç kıtalı dini şahsiyetler şartıdır. Las Casas'ın durumu, Latin Amerika'daki birçok kilise liderine ve ilahiyatçıya devrimi getirme konusunda ilham veren ve yol gösteren bariz bir örnektir. Latin Amerika, Afrika ve Asya'da kurtuluş söyleminin yükselişi, kölelik, sömürgecilik ve her türlü baskıyla mücadeleye katkıda bulundurmıştır.³⁴

Post-kolonyalizmin Kurucu Teorisyenleri ve Çalışmaları

Sömürgeci söylem teorileri postkolonyalizmin gelişiminden güçlü bir şekilde etkilenmiştir. Temelde postkolonyal söylem, postkolonyalizmin temeli sayılabilecek en güvenilir teorisyen Said'in eseri idi. Ünlü yazarlardan bazıları Edward Said, Frantz Fanon, Homi Bhabha, Gayatri Spivak, Aime Cesaire ve Achroft ve diğerleridir. Genel olarak eserleri, halkı sömürgecilere boyun eğdirmek için sömürgeciliğin birincil silahları olarak kullanılan temsil biçimlerini ve bakış yöntemlerini anlatmaktadır.

32 A.g.e., s. 79.

33 Rukundwa ve Andries, a.g.e., s. 1178

34 Roland A. Oliver ve Fage, J. D., *A Short History of Africa*, New York: New York University Press, 1963, s. 137.

Edward Said (1935-2003), postkolonyal teorinin kurucusu olarak adlandırılan Filistinli bir Amerikalı teorisyendir. Said'in en entelektüel eseri olan Oryantalizm, postkolonyal çalışmaların temeli olarak kabul edilebilir. Oryantalizmin batılı tahakküm tarzının, otoriteyi doğu üzerinde yeniden yapılandırmasını ve batı emperyalizminin önünü açan kültürel üstünlüğe dayalı olduğunu savunmaktadır. Oryantalizm, temel olarak Batı söyleminde ve yaratıcı literatürde oluşan doğunun yanlış imge ve efsanelerinin ideolojik ve tarihsel sürecini ele almaktadır. Said, Avrupalı olmayanların nasıl sürece hâkim olmanın bir parçası hâline geldiğini gösteren sömürgeciler ve sömürgeleştirilmiş insanlar arasındaki ilişkiye odaklandırmıştır. Loomba, Said'in Oryantalizmini takdir edip bunun kolonyal çalışmalarda yeni bir sayfa açabileceğini belirtmiştir.³⁵

Batılıların oryantalistlere yönelik tutumunun, doğu edebiyatının ve kültürünün bilinmemesiyle ilgilendiğini detaylandırır. Said, sömürgecilerin kültürlerini ve edebiyatlarını sömürgelerine farklı şekillerde bulaştırdığına inanmaktadır. Batının kültürel ve entelektüel düşüncesinin doğuya aşağılık muamelesi yapmasının tamamen yanlış olduğunu savunmaktadır. Dahası, doğunun batı perspektifi, doğu topraklarında var olana karşıydı daha çok batının varsayım ve tasavvurlarından kaynaklandırmıştır.³⁶

Leela Gandhi, Said'in emperyalizmin ideolojik geleneklerini ilk ortaya çıkaran kişi olduğuna ve onun Oryantalizminin, postkolonyalizmin referans noktası olarak kabul edilebilecek bir postkolonyal teorinin temeli olduğuna inanmaktadır.³⁷ Spivak, sömürgecilik çalışmalarının, postkolonyal disiplinin önemli bir parçası olan Said'in çalışmalarına başlangıçta yansıdığını savunmaktadır.³⁸ Brennan için Oryantalizm, Ortadoğu ile İslam dünyası, özellikle Amerikan ve Avrupa emperyalizmlerinin doğusu arasındaki tarihsel ilişkileri gösteren ilk güvenilir eserdir.³⁹

Oryantalizm, doğuyu reforme etmeye, fethetmeye ve egemenlik kurmaya yönelik batılı bir yaklaşımdır. Buna ek olarak, doğunun Avrupa kültürü ve deneyimlerindeki eşsiz konumu üzerine kurulan doğuyu ele almanın özel bir yöntemi olarak kabul edilebilir. Said, tüm gerçekleri ortaya çıkararak ve batının egemenliğini genişlettiği batı aldatmacasını keşfederek Oryantalizmdeki Doğu ülkeleri ve kültürlerinin Avrupa tasvirlerini araştırmıştır. Güvenilir çalışma, Said'in edebi ve edebi olmayan kaynaklar arasındaki ilişkileri gösteren

35 Loomba, *a.g.e.*, s. 44.

36 Said, *a.g.e.*, s. 256.

37 Leela Gandhi, *Postcolonial Theory: A Critical Introduction*, Delhi: Oxford University Press, 1998, s. 67.

38 Gayatri Chakravorty Spivak, *Outside in The Teaching Machine*, New York: Routledge, 2008, s. 56.

39 Timothy A. Brennan, "Places of Mind, Occupied Lands-Edward Said and Philology: A Critical Reader", *The Arab World Geographer* 7, Sayı. 1, 2004, s. 62.

evrensel bir yenilikçi araştırma olarak tanınmasına yol açmıştır. Nitekim Said, ilgili tüm materyalleri ortaya çıktıkları şekliyle siyasi, ekonomik ve sosyal koşullar ışığında analiz etmiştir. Ayrıca Said, varoluşçuluk ve yapısalcılık temelli edebiyat ve siyaset arasındaki bağların izini sürerek edebiyat eleştirisi için özgün bir disiplin yöntemi benimsemiştir.⁴⁰ Kuşkusuz, yaklaşımı ve inancının Amerikan kültürel çalışmaları ve edebiyat teorisi üzerinde güçlü etkileri olmuştur. Said için güç, dil ve kültürel politikalar arasındaki karmaşık ilişkiler, onun oryantalizminin önemli unsurlarıdır. Batılı akademik literatürün doğu kültürüne kıyasla genişlemiş ve üstün batı kültürüne nasıl katkıda bulunduğu dikkat çekmiştir. Dolayısıyla batının tüm bu tasvirleri, sömürgeleri olarak üçüncü dünya ülkelerindeki amaçlarına ulaşmak için Avrupa emperyalist planlarını meşrulaştırmak için kullandığını söyleyebiliriz.

Frantz Fanon (1925-1961), postkolonyalizm ve anti-kolonyal direniş alanındaki en önemli şahsiyetlerden birisidir. Gerçekten de onun güvenilir çalışması, postkolonyal teoriye çok zengin bir şekilde katkıda bulunmuştur. Siyah Deri ve Beyaz Maskeler (1952) ve Yeryüzünün Lanetlileri (1961) gibi sömürgeciliğin mekanizmalarını ve etkilerini öfkeyle ele alan iki önemli kitap yazmıştır. Siyah Deri ve Beyaz Maskeler, kendilerini başkaları olarak içselleştirmeye zorlanan sömürgeleştirilmiş insanlar için kimlik gelişiminin dalanmalarını tartışan sömürgeciliğin birincil psikolojik etkilerine odaklanmaktadır.⁴¹ Öte yandan, Yeryüzünün Lanetlileri, Fanon'un kültürel milliyetçiliğin ulusal bilinci geliştirmedeki önemini kabul ederek benzersiz ulusal edebiyat ve kültür kavramını önerdiği gibi sömürgeleştirmeden kurtulmanın daha geniş bir çalışmasıdır. Ulusal kültürün, yerli kültürleri sömürgeci saldırılara karşı savunmanın ötesinde yalnızca sınırlı bir önemi olduğuna inanmaktadır.⁴² Fanon, postkolonyalizmi bilgi yaratma ve başkaları hakkında belirli türden bilgilerin askerî, fiziksel ve ekonomik egemenliği desteklemek için nasıl kullanılabileceğini düşünme yolu olarak nitelendirmiştir.⁴³

Fanon, sömürgeleştirilenler ile kompradorlar arasındaki kimliklerin incelenmesi, kurtuluşun teşvik edilmesi ve sömürge sonrası yerlilik gibi çeşitli konuları kapsayan sömürgecilik karşıtı eleştirilere dayanan Fanonizmi ile ünlüdür.⁴⁴ Fanonizm terimi ilk kez Wallerstein tarafından Fanon'un çalışmaları-

40 Said, *a.g.e.*, s. 208, s. 246.

41 Fanon, *a.g.e.*, s. 91.

42 Frantz Fanon, *The Wretched of the Earth*, çev. Constance Farrington, New York: Grove Press, 1961, s. 35.

43 Boniface E.S. Mgonja ve Iddi A.M. Makombe, "Debating International Relations and its Relevance to the Third World", *African Journal of Political Science and International Relations* 3, Sayı. 1, 2009, s. 29.

44 Martiniquan psikiyatr Frantz Fanon (1925–1961), Fanonizm olarak bilinen sömürgecilik karşıtı özgürlükçü eleştiriyi geliştirdi. Sömürgeciliğin sömürgeleştirilenler üzerindeki psikolojik ve sosyal yan-

na ve düşüncesine atıfta bulunmak için kullanılmıştır. Fanon için de önemli olan proleter devrimin temalarını, özellikle mevcut Marksistlerle ilgili sınıf meselelerini ve Fanon'un fikirlerinin küresel etkilerini tartışmıştır.⁴⁵ Batı, kültürlerarası alanlarda eleştirel Fanonizmi kötüye kullanmış olsa da postkolonyal düşüncenin temeli olarak kabul edilebilir. Bu nedenle, Fanon'un fikirlerinin, nihayetinde postkolonyalizmin yolunu açan eleştirel anti-sömürgeci bakış açılarına dayandığını fark etmeliyiz.

Homi K. Bhabha (1949), Ambivalence, Mimicry ve Hybridity ile ünlü Hintli bir postkolonyalist eleştirel yazardır. Başlangıçta, iki zıt şey arasındaki sık değişkenliği belirtmek için psikolojik alanda ambivalans terimi geliştirilmiştir. Daha sonra, Bhabha tarafından, sömürgeleştirilenler ile sömürgeciler arasındaki ilişkiyi tanımlayan cazibe ve iğrenmenin karmaşıklığını araştıran sömürge teorilerine uyarlanmıştır. Sömürgeciler ile sömürgeleri arasındaki muğlak ilişkileri gösteren postkolonyal çalışmalarda taklitçiliğin önemli bir yeri almıştır. Bhabha, Taklit'in sömürgeci güçlerin ve bilginin en güçlü stratejisi olduğuna inanmaktadır. İngiliz sömürgesinin İngiliz ahlakını ve görüşlerini benimsemek için bir Kızılderili sınıfı yarattığını örneklemiştir. Aslında onlar İngilizceyi benimseyen ama İngilizceye benzemeyen ya da İngilizce olarak kabul edilmeyen taklitçi adamlardı. Bhabha, Mimicry'nin sömürgecileri ve onların hegemonyasını baltalamak için postkolonyal teoriyi desteklediğini savunmaktadır. Ayrıca, sömürge halkını itaatsizliğe iten, sömürgecilik karşıtı mücadelenin etkili bir silahı olarak da değerlendirilebilir. Bhabha'ya göre taklit veya Mimicry, gerçek anlamda geride olandan ve kendi içinde yansıtılabilecek olandan ayrı bir şeyi ifade etmektedir. Nihai sonuç, insan kamuflej teknikleri düşmanlıklarda kullanıldığı için arka planla karışmak yerine bir kamuflej etkisidir.⁴⁶

Melezlik, Bhabha'nın postkolonyal çalışmalarda tartışılan çalışmalarının başka bir kavramıdır. Bhabha'ya göre Melezleşme, sömürgeci ile sömürgeleştirilmiş arasında karşılıklı bağımlılıklarını ve öznelliklerinin karşılıklı inşasını gösteren bir tür siyasi ve kültürel müzakeredir. Tüm sistemlerin ve kültürel bildirilerin zaten üçüncü iddia alanında şekillendiğini iddia etmektedir. Bununla birlikte tüm kültürel kimlikler bu muğlak ve çelişkili ortamda sürekli

sımlarını vurgularken onu sona erdirmek için dramatik siyasi değişimi teşvik etmektedir. Daha adil ve eşitlikçi bir toplum inşa etmek için fanatizm, devrimci mücadelenin gerekliliğini, ezilen halklar arasında dayanışmayı ve sömürge sistemini reddetme ihtiyacını vurgular. Tüm dünyadaki sömürgecilik ve ırkçılık karşıtı hareketleri önemli ölçüde etkilemiştir. Daha fazla bilgi için bkz. Reiland Rabaka'nın Lexington Books tarafından yayınlanan "Forms of Fanonism: Frantz Fanon's Critical Theory and the Dialectics of Decolonization" 2010.

45 Chuan-Rong Yeh, "Existential Thoughts in Fanon's Post-colonialism Discourse", *Policy Futures in Education* 11, Sayı. 2, 2013, s. 201.

46 Bhabha, *a.g.e.*, s. 85.

şekillenmekte ve kültürlerin hiyerarşik bir “saflığı” iddiasında bulunmak imkansızdır.⁴⁷ Bu nedenle, kültürel kimliğin bu belirsiz alanını anlamanın, kültürel farklılıkların içinde işlev görebileceği güçlü melezliği kabul etme lehine kültürel çeşitliliğin egzotizminin üstesinden gelmemize yardımcı olabileceği söylenebilir. Kültürel melezliğin önemine de dikkat çeken Said, melezliğin doğu ile batı arasında bir köprü olarak değerlendirilebileceğini ifade etmiştir.

Gayatri Spivak (1942), postkolonyal çalışmalar konusunda bir başka Hintli uzmandır ve en önemli eseri Feminizm ve Madun’dur. Temel olarak madun, daha düşük veya daha aşağı seviyedeki insanları ifade ederken postkolonyal bir perspektiften, politik, sosyal ve coğrafi olarak kolonizasyon sürecinin hegemonik güç yapısının dışında olan nüfuslarla ilgilenmektedir. Güney Asya tarihinde madunlar, postkolonyalizme madun grup aracılığıyla girmiştir. Subaltern 1970’lerde Hindistan alt kıtasının sömürgeleştirilmiş halkını belirtmek için başlatmıştır ve emperyal sömürgelerin tarihine sömürgeciye ziyade sömürgeleştirilenlere dayanan yeni yaklaşımlar keşfetmiştir. Hintli kadının konuşup konuşmadığını sormuş ve Hintli madunların sesleri duyulmadığı için konuşmadıkları ve kadınların hiç konuşmadıkları sonucuna varmıştır. Bu, Hintli madun kadınların konuşamayacakları anlamına gelmez, daha ziyade başkalarının onları dinlemeyeceği ve konuşmacılar ile dinleyiciler arasındaki alışverişi bilmediği anlamına gelmektedir. Hintli madunların sözleri doğru yorumlanmayacağı için konuşmadıklarını ve bunun madun değil başkalarının başarısızlığı olduğunun altını çizmiştir.⁴⁸

Spivak, *Can the Subaltern Speak* adlı kitabında, batı kültürünün üçüncü dünya kültürlerini keşfettiği tüm yöntemleri tartışmıştır. Ana odak, evrensel bakış açılarına uygun olarak çeşitli kültürleri keşfetmenin etik konularına verilmiştir. Spivak, batılı yazarlara, batılı akademik düşüncenin üçüncü dünya ülkelerinde batılı ekonomik çıkarları desteklemek için mücadele ettiği konusunda meydan okutmuştur. Bilginin batı tarafından bir ürün olarak sömürgeleştirilmesine ekonomik çıkarlar elde etmek için aktarıldığını da eklemektedir. Burada kapsamlı bir şekilde tartışılmayacak olan postkolonyal teoriye katkıda bulunan birçok yazarın olduğunu belirtmek gerekir. Buna rağmen Oryantalizm, Melezlik, Madun, Taklit, Ötekileştirme, Diaspora, Çifte Bilinç, Ulus, Cinsiyet, Irk ve Siyah Feminizm gibi sömürge sonrası çalışmalarda tartışılan başlıca çağrışımlar şunlardır.

47 A.g.e., s. 37.

48 Gayatri Chakravorty Spivak, *Can the Subaltern Speak?*, Basingstoke: Macmillan, 1998, s. 67.

Postkolonyalizmin Uluslararası İlişkilere Katkısı

Temelde uluslararası ilişkiler disiplini iki farklı boyutta şekillenmiştir. Birincisi, realizm, neorealizm, liberalizm ve neoliberalizm gibi köklerini doğadan alan uluslararası ilişkilerin temel teorilerini ele alan rasyonalist veya pozitivist boyuta dayanmaktadır. Öte yandan, ikinci boyut, pozitivist eleştirel olarak karşı duran yansıtıcı, eleştirel, postyapısalcı ve postpozitivist teorileri içeren bir önceki boyuta aykırıdır. Bununla birlikte, ikinci boyut sosyoloji, feminizm, normatif ve postkolonyalizm ve postmodernizm teorilerini de ele almaktadır. Bu kapsamda, eleştirel uluslararası ilişkiler teorileri giderek arttı ve uluslararası ilişkiler hakkındaki düşünce biçimini tüm dünyada yaymak için geliştirerek öne çıkmıştır. Postkolonyalizm, karmaşıklıkları vurgulayarak ve uluslararası ilişkiler gerçeğinin altını çizerek uluslararası ilişkiler disiplini- nin karşısına çıkmıştır.⁴⁹

Postkolonyalizm diğer uluslararası ilişkiler teorilerine meydan okuyan eleştirel bir teoridir ve asıl amacı sömürge ülkeleri batı dünyasından siyasi bağımsızlıklarını ve kültürlerini geri almaya teşvik etmektedir. Bu kapsamda, postkolonyalizm, uluslararası toplum ve egemenliğe ilişkin hâkim anlayışı sorgulamaktadır. Temel olarak postkolonyal teori, Avrupa’da ortaya çıkan ve daha sonra yavaş yavaş tüm dünyaya yayılan modern uluslararası sistem kavramıyla karşı karşıyadır. Postkolonyal düşünce, modern uluslararası düzen sürecinin, modernleşmenin ana merkezinde kolonizasyonla sonuçlanan karşılıklı etkileşime dayandığını savunmaktadır. İkinci ana soru, üçüncü dünya göz ardı edilerek Batı dünyası ile sınırlı olduğu için uluslararası ilişkilerin tanımlayıcı gücünün sınırlandırılması ile ilgilidir. Bununla birlikte, postkolonyalist düşünürler dünya sistemini, neoliberal kurumsalcılığı ve hegemonik istikrarı Avrupa merkezli yapılara bağlayarak eleştirir.⁵⁰

İkinci Dünya Savaşı’nın ardından, Asya ve Afrika’nın sömürgeleştirilmiş ülkeleri, ülkelerini kurtarmak ve bağımsızlıklarını geri almak için sömürgeci- lere karşı durdurmuştur. Bazı bilim adamları bu hareketleri postkolonyal teoriye temel oluşturarak postkolonyalizmin ilk adımı olarak adlandırmışlar ancak değerlendirmemişlerdir. Postkolonyal teori, 1990’larda eleştirel yaklaşım klasik yaklaşımlarla yüzleşmek üzere ortaya çıktığında, resmi olarak önemli bir kavram olarak ortaya çıkmıştır. Postkolonyal teorinin birincil görevi; Asya ve Afrika ülkelerinin sömürgeleri nedeniyle Batılı düşünceleri eleştirmektir. Postkolonyal teori, kolonizasyonun kültürel, sosyal, ekonomik ve politik so-

49 Arı, a.g.e., s. 585.

50 Volkan İpek ve Çağlar Oyman, “Postkolonyal Teori ve Uluslararası İlişkiler”, in *Uluslararası İlişkiler Teorileri*, der. Ramazan Gözen, İstanbul: İletişim Yayınları, 2021, s. 460.

nuçlarına odaklanan eleştirel düşünceye dayanmaktadır. Bu teorinin ana odak noktası, tarih, dilbilim, kimlik, edebiyat ve cinsiyet konularında batılı fikirlere meydan okumak için sömürge dünyasına karşı eleştirel düşünme üzerinedir.⁵¹

Postkolonyal yazarlar, çağdaş dünya düzeninin eşitsizliğe dayandığını ve Batı'nın dünyayı, siyasi ve kültürel görüşlerden tüm insanların yeryüzünde aynı haklara sahip olmadığı batı ve batı dışı olarak ayırdığını iddia etmektedir. Postkolonyal, batının doğuya ve tüm dünyaya ulaşmasının karanlık gerçekler üzerine kurulduğu yolu ele alır.⁵² Bu nedenle Postkolonyalizm, batının üstünlüğünü dünyada, özellikle de bir zamanlar batının sömürgesi olan üçüncü dünyada yasallaştıran tüm sömürge ve emperyal ideolojilerle savaşmıştır. Batıda nesnel bilgeliğin geçerliliğini ve Batı tekniklerinin gelişimini ortaya çıkarmak için ortaya çıkan modernist yaklaşıma batı bilgisi denir. Batı bilgisi, batıyı dünya üzerinde bir üstünlük yaratmış ve batının sömürgeleri hâline getirmek için batının dışında bazı yerler bulmaya çalışmıştır. Sömürgeler üzerindeki Batı egemenliği, ekonomik, politik ve kültürel sömürülere dayanıyormuştur. Böylece postkolonyal teori kültürel boyuta işaret etmiş ve yerli halkın bilinç, zihin, din ve dil sömürsünü değerlendirmiştir. Ayrıca, postkolonyal teori, toplumu yenilemek ve sömürgecilğe karşı özlü sözler yapmak için uğraşır.

Postkolonyalizmin geniş amacı; batı deneyimine dayalı gerçekleri tekrarlayan hegemonik söylemi istikrarsızlaştırmaktır. Sömürge modernitesini tanımlamak için sömürgeleştirilmiş nüfuslar ve Avrupa arasındaki tarihsel ilişkiye odaklanır. Sömürgeciler ve sömürgeleştirilenler üzerindeki birçok yansımayı vurgulayan tahakküm ve gücün mekânsal doğası ve hegemonik yapıların yeniden üretilme ve aynı zamanda değişken olma biçimi, sömürge sonrası çalışmaların genel bir vurgusu olarak değerlendirilecektir. Postkolonyal düşünce, modernitenin çıkış noktası olarak Avrupalılarla evrenselleştiği fikrini göz ardı ederek çağdaş koşulları kavrar, bunun yerine medeni dünyanın sömürge süreciyle nasıl şekillendiğini vurgulamaktadır. 1990'larda postkolonyalizm, uluslararası ilişkileri sosyal teoriden ayırarak kapsamlı bir şekilde eleştirel pratiğe dönüşen pozitivist bakış açısıyla eleştirel değerlendirme zemininde bir teori olarak uluslararası ilişkilere girmiştir.⁵³

Postkolonyal yaklaşım, uluslararası ilişkiler disiplininin yorumlarının derinden batılı söylemsel uygulama ve deneyimlere dayandığını iddia ederek ana akım uluslararası ilişkilerin doğal olarak batı merkezli olduğunu kabul etmektedir. Postkolonyal teori yakın zamanda uluslararası ilişkilere girmiş

51 Elem Eyryce Tepeciklioğlu, "Postkolonyal Kuram Uluslararası İlişkiler Disiplinini Dekolonize Etmek", *Ege Stratejik Araştırmalar Dergisi* 4, Sayı. 2, 2013, s. 85.

52 Mgonja ve Makombe, *a.g.e.*, s. 29.

53 Jan Wilkens, "Postcolonialism in International Relations", *Oxford Research Encyclopedia of International Studies*, 2017, s. 4-7.

olsa da onun ünlü bilim adamları geleneksel bilgelikle yüzleştiler ve çağdaş uluslararası ilişkiler anlayışına çok zengin bir şekilde katkıda bulundular. Bu kapsamda, postkolonyal perspektif, batı merkezli analiz biçimlerinin kesintilerini ve eksikliklerini vurgulayarak uluslararası ilişkilerde daha belirgin olan güney ülkelerine ve bireylere fayda sağlamıştır. Postkolonyalizme göre modern uluslararası ilişkilerin herhangi bir analizi, geçmiş ve şimdiki postkolonyal dönemde güney ve kuzeyi birbirine bağlayan çeşitli ve sayısız güç bağlantılarının kapsamlı bir incelemesini gerektirir. Örneğin; devletler, ordu ve diplomasinin yanı sıra kimliklere, direnişe ve bireylere yönelik uluslararası ilişkilere bakış açısının değişmesini teşvik etmektedir. Böylece postkolonyalizm, uluslararası ilişkilerin kenarlarında tutulmuştur ve bu ana akım varsayımlara karşı çıkan, birincil devlet eylemleri ve çıkarları ile aynı etkilere sahip olan çeşitlendirilmiş bir eleştirel yaklaşım için olanaksızdır.⁵⁴

Philip Darby, uluslararası ilişkilerin belirsiz geleceğinin önemli bir tartışma olduğuna inanmaktadır özellikle ana akımın soğuk savaştaki başarısızlığı disiplinin gücünü güçlü bir şekilde sorgulamıştır. Soğuk savaş sonrası devletin kuruluşundaki toplumsal yapılarıdaki değişimler ve teorileştirme mücadelelerinin eksikliği, batılı kalkınmayı ve Avrupa merkezli sorgulanmaya yol açan küresel bütünleşmeyi güçlü bir şekilde etkilemiştir. Öte yandan, postkolonyal düşüncenin uluslararası ilişkiler alanına hızlı ilerlemesi, postkolonyal teorisinin üçüncü dünya ile uluslararası ilişkilere meydan okumasını sağlayan uluslararası ilişkiler disiplininin eksikliğini gidermeye çalışmaktadır.⁵⁵ Bununla birlikte, Robert Cox'un eleştirel ve problem çözme teorilerine göre sınıflandırmasına dayanan postkolonyal teori, epistemolojik kaygılar içeren eleştirel düşünce olarak adlandırılmıştır.⁵⁶

Foucault'ya göre kimliğin yaratılması, batının kendisini üçüncü dünyadan daha gelişmiş olarak tanımlamasına neden olan "öteki" ve "biz" arasındaki ayrıma dayanmaktadır. Böylece batı kendisini üçüncü dünyaya göre daha üstün ve gelişmiş olarak tanıtmaktadır. Buna karşılık, üçüncü dünyanın başka seçeneği yoktur, batıyı tüm siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik alanlarda üstün olarak kabul etmelidir. Postkolonyal düşünürler, batının modernleşme söyleminde hissedilen uluslararası ilişkiler alanındaki üstünlük fikrine girdiğini öne sürerler. Bu nedenle, biz ve diğerleri arasındaki ayrım, batının üçüncü dünya ülkeleri üzerindeki hâkimiyetini geliştirmiş ve desteklemiştir.⁵⁷

54 Rita Abrahamson, "Postcolonialism", in *International Relations Theory For the Twenty-First Century an Introduction*, der. Martin Griffiths, London: Routledge, 2007, s. 113-122.

55 İpek ve Çağlar, *a.g.e.*, s. 458.

56 Robert W. Cox, "Social Forces, States and World orders: Beyond International Relations Theory", *Millennium: Journal of International Studies* 10, Sayı. 2, 1981, s. 128.

57 Serap Türkmen, "Identity in the Colonial Lands: A Critical Overview of the Postcolonial Studies", *Turkish Journal of International Relations* 2, Sayı. 3, 2003, s. 189.

Nair postkolonyal teorinin, daha önce sömürgeleştirilmiş ülkelerdeki hükümet toplumlarının ve insanların uluslararası ilişkilerini nasıl uyguladıklarını değerlendirdiğini inanmaktadır. Post teriminin kolonizasyonun etkilerinin ve etkilerinin artık var olmadığı anlamına gelmediğini, bunun yerine hâlâ kolonyal düşünme biçimini oluşturan emperyal ve kolonyal tarihlerin etkilerini ve batılı bilgi ve üstünlüğün dünyayı nasıl bir kenara ittiğini gösterdiğini savunmaktadır. Postkolonyal teori sadece dünya düzeniyle ilgilenmez, aynı zamanda gelecekte dünya düzeninin nasıl olması gerektiğinin de altını çizmektedir. Bununla birlikte, dünya üstünlüğü ve toplumdaki eşitsizlikleri ve bazı güç sahiplerinin diğerleri üzerinde neden çok fazla güç uyguladığını vurgulamaktadır. Bu kapsamda, postkolonyal teori, sadece alternatif tarih değil, aynı zamanda modern olaylara alternatif yaklaşımlar sunarak uluslararası ilişkiler teorileriyle yüzleşir.⁵⁸

Postkolonyalizm, kademeli uluslararası ilişkileri yeniden üretmek için küresel güç alanında imparatorluk, etnisite, ırk, sınıf ve cinsiyetin eleştirel bağlantısıyla uluslararası ilişkiler teorilerine özel ilgi göstermiştir. Bu sınıflandırma, yalnızca devletler ve halklar arasında eşit güç dağılımı ile ilgilenmez, asıl yoğunlaşma gücün pratiği üzerindedir. Postkolonyalizmin birincil odak noktası, batılı olmayanın batılı anlayışlarının Avrupa emperyalizmi ve sömürgeciliğinin mirası olarak kabul edilebileceğidir. Bütün temel sözlü veya yazılı şeyler, batılı olmayan halkları ve devletleri “öteki” olarak veya batıdan aşağı olarak nitelendirdiler. Sonunda, Avrupa üstünlüğü güçlendi ve diğerlerine medeniyet veya gelişme getirme iddiasında bulunarak batılı olmayan dünya üzerindeki hâkimiyetlerine yardımcı oldurmuştur.⁵⁹

Güç, devlet ve güvenlik gibi önemli kavramlar statükoyu üretmeye çalışır ve postkolonyal teori bu tür kavramlara geleneksel teoriler tarafından sınıflandırılmaktan daha karmaşık yaklaşımlar göstermektedir. Örneğin egemenlik ve modern devlet, sömürge dünyasına batı dünyası tarafından dayatılmıştır.⁶⁰ Öte yandan, egemenlik kavramı realizm ve liberalizm teorisyenleri tarafından verili kabul etmektedir. Postkolonyal teorisyenler uluslararası sistemi bir hiyerarşi olarak görürken diğer uluslararası ilişkiler teorileri onu anarşi olarak görmektedir. Emperyalizm ve sömürgeciliğin, batının dünya üzerinde devam eden egemenlik sürecini teşvik ettiği ve ekonomik, kültürel ve politik egemenliğinin dünya siyaseti üzerinde hâlâ güçlü bir etkiye sahip olduğu belirtilmiştir.⁶¹

58 Sheila Nair, “Introducing Postcolonialism in International Relations Theory”, *E-International Relations*, 2017, s. 1.

59 *A.g.e.*, 3.

60 Phillip Darby vd., “A Postcolonial International Relations”, *Institute of Postcolonial Studies Melbourne*, (-2003, s. 9.

61 Susannah Fitzgerald, “Do Postcolonial Approaches Explain World Politics Better Than Other IR Theories?”, *E-International Relations*, 2019, s. 2.

Özetlemek gerekirse postkolonyal teorinin büyük güç aktörlerinin egemen olduğu uluslararası sistemi, özellikle de onların dünya düzenine ilişkin gözlem biçimlerini ve çıkarlarını incelediği söylenebilir. Dünya düzeninin nasıl ve neden ortaya çıktığını detaylandırır ve aynı zamanda güç ve nasıl uygulanacağı konusunda ana akım uluslararası ilişkiler teorileriyle yüzleşir. Postkolonyalizm, tüm bu kaygıları güçsüzlerin gözünden nasıl incelememiz gerektiği konusunda bize rehberlik ederek, belirli bir trajedi sırasında en çarpıcı ifadelerle kendini gösterebilecek tüm baskı ve adaletsizliklerle yüzleşmeye teşvik etmektedir. Postkolonyalizm, eleştirel uluslararası ilişkiler teorileriyle bazı ortak zeminleri paylaşarak benzersiz bir yaklaşım benimsemektedir. Emperyalizm ve sömürgeciliğin günümüze nasıl taşındığını ve sınıf, cinsiyet ve ırk bağlantısına yerleşmiş küresel baskı ve eşitsizliklerin uluslararası ilişkilerin anlaşılması için nasıl önemli olduğunu anlatan güçlü tarihsel kaygılarını birleştirme kapasitesine sahiptir. Postkolonyalizm, bireysel koşullarda nasıl oynanacağını uluslararası yönlerine özel dikkat göstererek önemli bir alternatif bakış açısı sağlar.

Postkolonyalizmin Eleştirel Değerlendirmesi

Ana akım uluslararası ilişkiler teorilerine birçok kez meydan okuyan eleştirel postkolonyal teori, muhalifleri tarafından şiddetli eleştirilere maruz kalmıştır. İlk eleştiri, postkolonyalizm başlığında ön ek olarak kullanılan “post” kavramına gelmektedir. Başlangıçta, post terimi belirli bir olay, dönem ve tarihten sonra olan bir şeyi temsil etmek için kullanılabilir veya önce “pre” teriminin aksine sonranın anlamını belirtir.

Postkolonyalizm başlığına göre post terimi, kolonyalizmin bittiğini ve postkolonyal düşüncenin kolonyalizmin son hareketinden başladığını ifade etmektedir. Ana argüman, sömürge döneminin tamamen sona erip bitmediği konusunda yapılabilir mi? Sömürgeciliğin hangi bileşenleri gerçekten ortadan kalktı ve hangileri hâlâ var? Çünkü sömürgecilik, siyasi, kültürel, sosyal ve ekonomik alanlarda güçlü etkileri vardır ve çok geniştir. Başka bir deyişle, sadece kolonilerin siyasi kurtuluşu, kolonilerin ekonomi ve kültür gibi hayatın her alanında bağımsız olduğu anlamına gelmez. Daha önce sömürgeleştirilmiş birçok ülkenin hâlâ batı ülkelerine bağımlı olduğunu görüyoruz, bu da siyasi bağımsızlıklarının ve ekonomilerinin hâlâ sorgulanabilir olduğu anlamına gelmektedir. Bununla birlikte, gelişmekte olan ülkeler de özellikle internet gibi iletişim teknolojileri olmak üzere küreselleşmenin akışları yoluyla batı kültüründen güçlü bir şekilde etkilenmektedir. Gerçekten de sömürgecilik hâlâ devam ediyor, sömürgeciler sadece araç ve yöntemlerini değiştirdiler,

aksine üçüncü dünya ülkelerinde tahakkümleri hâlâ mevcuttur. Bu nedenle postkolonyalizm başlığındaki belirsizlikleri ortadan kaldırmak için “post” ön ekinin yeniden değerlendirilmesi gerektiğı söylenebilir.⁶²

Postkolonyalizme karşı ikinci güçlü eleştiri, postkolonyal düşüncenin başladığı dönemin belirlenmesiyle ilgilidir. Eleştirmenler, postkolonyal teorinin ortaya çıktığı tam olarak hangi dönemin incelendiğini sormaktadır. Postkolonyalizmin temellerine, özellikle Said’in oryantalizmine, Gayatri Spivak’a ve Bhabha’nın ilk eserlerine bakarsak, onların sömürgeciliğı ve postkolonyalizmin kuruluşunun yolunu açan sömürgeciler ile sömürgeleştirilmiş ülkeler arasındaki ilişkileri incelediklerini ortaya çıkarır. Bu, postkolonyalizmin kurucu babasının ve onun başlıca yazarlarının, postkolonyalizmden ziyade kolonyalizm öncesi dönemi inceledikleri anlamına gelmektedir.⁶³

Mutman, üçüncü dünya ülkelerinden gelişmiş ülkelere göç eden bireyler ile gelişmekte olan ülkelerde yaşayanlar arasında belirli ayrımlar olduğuna dair bir başka eleştiriye işaret etmektedir. Birincil yaşam olanakları ve tüketimleri çeşitli biçimlere dayanmaktadır, göçmenler düşük ücretle çalışmakta, yabancılaşma ve ayrımcılıkla karşı karşıya kalmaktadır. Bununla birlikte, sosyal temas açısından, göçmenlerin büyük bir yüzdesi, yukarı doğru hareketlilik yoluyla statüde ilerleme yeteneğine sahiptir. Üçüncü dünya ülkelerinin aksine, bazen ırk ayrımı olarak kabul edilebilecek acımasız siyasi tahakküm ve önemli ekonomik sömürü vardır. Yukarı doğru hareketliliğın, üçüncü dünya ülkelerine kıyasla Batı tarafından oldukça kısıtlandığı belirtilebilir.⁶⁴

Arif Dirlik ayrıca postkolonyalizmin temel konularını aydınlatmak için hem saflık hem de melezlik kavramlarının yeniden değerlendirilmesi gerektiğini eleştirmiştir. Mevcut melezliğın genel olarak postkolonyalizmin konusu olarak tartışıldığını ancak çalışmaların sömürge sonrası ana konu olarak melezlik üzerinden derinden devam ettiğini savunmaktadır. Gerçekten de melezlik kavramı, kültürel gerçeklerin benimsenmesiyle yeni oluşan toplumda ortaya çıkan gelişmiş ülkeler ve göçmen kültürlerin harmanlanmasına dayanmaktadır. Melezlik, postkolonyal bireylerin kısmi bağımsızlıklarını yeniden kazanma ve kendilerini artık postkolonyal özneler olmaktan çıkarma mücadelesi süreci olarak düşünülebilir. Böylece melezler yeni bir kimlik oluşturarak gelişmiş ülkelerde yerleşmiştir. Bu nedenle, postkolonyal çalışmalar üçüncü dünya ülkelerinde sömürgeleştirilmiş bireyleri temsil edebilecek başlıca stresli konuları görmezden gelmiştir.⁶⁵

62 Mahmut Mutman, “Postkolonyalizm: Ölü Bir Disiplinin Hatıra Defteri”, *Toplumbilim Postkolonyal Düşünce Özel Sayısı* 25, 2010, s. 3-4.

63 Tayyar Arı ve Mehmet Ali Ak, “Post-Colonialism and international Relations”, in *Theories of International Relations II*, der. Tayyar Arı ve Elif Toprak, Eskişehir: Anadolu University Press, 2019, s. 77.

64 Mutman, *a.g.e.*, s. 7.

65 Dirlik, *a.g.e.*, s. 343.

Diğer uluslararası ilişkiler teorilerinin de aşağıda tartışılacak olan postkolonyal iddialara ilişkin argümanlarını yerleştirerek postkolonyal teoriyi bir dereceye kadar eleştirdiği ve desteklediği belirtilmelidir. İngiliz Okulu, mevcut uluslararası düzenin, sömürgecilik yoluyla üçüncü dünyaya yayılan Avrupa'ya ait olduğuna inanmaktadır. Richard ve Buzan gibi bazı akademisyenler, nesnel tarihin kendisinin Avrupa merkezli olduğuna inanmaktadır.⁶⁶ Postkolonyalizmin önde gelen yazarı Sanjay Seth, makalesinde ana akım uluslararası ilişkilerin üç ana eleştirmeni olduğunu belirtti. İlk olarak, uluslararası ilişkilerin modern uluslararası düzenin temel özelliklerini tarihsel olarak yanlış tanımladığını savunmaktadır. Bu nedenle, sömürgeci kökenlere dayalı genişlemesini tanımlamak için uluslararası sistemin tam olarak anlaşılması gereklidir. İkinci olarak, uluslararası ilişkiler yalnızca tarihsel olarak değil aynı zamanda doğal olarak da güçlü bir şekilde Avrupa merkezlidir. Üçüncü olarak, bilginin yalnızca temsil ettiğini iddia ettiği şeyi şekillendirdiğini ve uluslararası ilişkiler teorisinin tarihsel olarak şekillendirilmiş olanı doğallaştırmaya çalıştığını savunmaktadır.⁶⁷

Postkolonyal düşünürlerin en büyük eleştirisi, uluslararası ilişkilerin ana akımının batı dünyası tarafından getirilmesi ve iktidardan izole edilmesidir. Ayoob, bu samimiyetsiz kavramın neoliberal ve neorealist teoriler tarafından tartışılamayabilecek çağdaş güvenlik konularında net bir eli olduğunu savunmaktadır. Dahası, Soğuk Savaş'ta model rol oynayan Neorealistin Merkezcilik yapısı, postkolonyal düşünürler tarafından reddedildi daha ziyade batının ortağı bir ürünü olarak kabul etmektedir. Aksine, Neorealist teori, nesnel ve evrensel bilgi ürettiğini iddia etmektedir. Bu kapsamda, postkolonyal, Neorealizmin güvenlik yorumunun, özellikle Soğuk Savaş sırasında üçüncü dünyada neden olan savaşları ve ölümleri göz ardı eden kasıtlı olarak batılı odaklı olduğunu zorlaştırmaktadır.⁶⁸

Postkolonyalizm ve Sosyal Konstrüktivizm ayrıca ana akım uluslararası ilişkiler teorisini aşağıdaki gibi kendi bakış açılarını şekillendirmiştir. Ana akım uluslararası ilişkiler teorisi, çıkar oluşum sürecinin aktörler tarafından benimsenen rasyonel karar verme mantığına bağlı olarak dış yapıya dayandığını belirtir. Bu kapsamda, aktörler rasyonel ve çıkarıcı gruplar olarak değerlendirilebilir ve çıkarların dış politika favorilerini şekillendirdiği varsayımı sosyal etkileşime girmeden önce zaten belirlenmiştir. Hem Neoliberal hem de

66 Tim Dunne, "The English School" *International Relations: Discipline and Diversity*, der. Tim Dunne vd., Oxford: Oxford University Press, 2010, s. 14.

67 Sanjay Seth, "Postcolonial Theory and the Critique of International Relations", *Millennium Journal of International Studies* 40, Sayı. 1, 2011, s. 167.

68 Mohammed Ayoob, "Inequality and Theorizing in International Relations: The Case for Subaltern Realism", *International Studies Review* 4, Sayı. 3, 2002, s. 28.

Neorealist teorilerin, anarşizmin yapısal baskısı altında devletlerin tercihlerini karmaşıktırdığı not edilebilir. Öte yandan, yapılandırmacı kavram, ana akım uluslararası ilişkiler teorilerinin rasyonel olarak küçümsenmesini reddeder. Konstrüktivizm için kimliğin oluşum süreci, herhangi bir dış mantığa sahip olmaktan çok, içsel çabalara dayanır. Böylece ortak ilgiler, karşılıklı etkileşimi geliştiren sosyal öğrenme sürecine bağlı olarak şekillenir.⁶⁹

Öte yandan konstrüktivistlerin postkolonyalizme en önemli katkısı, kimlik ve dış politika yanlılıkları arasında kurdukları güçlü bağa dayanmaktadır. Konstrüktivistler için dış politika taraflarını oluşturan çıkarlar boşlukta var olmazlar daha çok sosyal etkileşimle değiştirilebilen kimlik oluşturma sürecine bağlı olabilirler. Ayrıca, kimliğin oluşum sürecinin etkileşimli doğasına bağlı olan yapılandırmacı değişkenlik fikri, postkolonyalizmde kimliğin diğerleriyle birlikte hareketine yapılan vurguda kendini gösterir. Bu kapsamda, postkolonyal, kuramın tarihsel yapıya dayalı ortak kimlik oluşumuna kapalı olduğuna inanır. Dolayısıyla, sömüren ile sömüren arasındaki ortak ilişkinin, dış politikayı karşılıklı gelişme refleksine yönlendiren aktörlerin kimliğini şekillendirdiği ifade edilebilir.⁷⁰

Postkolonyal teori, Wilder, Watson, Loomba, Burton, Lazarus, Kaul ve Bunzl gibi çeşitli akademisyenler tarafından bazı iç eleştirilerle karşı karşıya kaldırmıştır. Aşağıdaki dört nedeni tartışarak teoriye meydan okumuştur. Birincisi, sömürgeciliğin sona erdiği ve yerini postkolonyalizmin aldığı varsayımı doğru olmayabilir. İkincisi, postkolonyal metodolojik araç zaten uygulanmamış ve dünya düzeninin çağdaş sorunlarıyla ilgilenemeyebilir. Üçüncüsü, sorunlu alanlara özel coğrafi vurgu Ortadoğu gibi atlanmıştır. Dördüncüsü, postkolonyalizmin temel taşı sömürgeciliğin kökünü kazımaktır ancak pratik mücadelesi uygulanmasına engeller yaratan devrimci siyasete karşıdır. Başka bir yazar Timothy, postkolonyalizmin çağdaş dünya düzeni ve insanlık durumuyla alakasız olduğunu belirtmiştir. Warson, postkolonyal teorinin 1990'ların tamamlanmasıyla dönemini çoktan geçtiğini iddia etmektedir.⁷¹ Öte yandan, Loomba ve diğerleri *Postcolonial Studies and Beyond* adlı kitaplarında, postkolonyal yaşam, Said'in oryantalizminden 1978'e, Michael Hardt'ın yayımladığı *Empire* 2001'e kadar tartışmıştır.⁷²

69 Faruk Yalvaç, "Uluslararası İlişkiler Kuramında Anarşi Söyemi", *Uluslararası İlişkiler Dergisi* 8, Sayı. 29, 2011, s. 80.

70 Alison Brysk vd., "After Empire: National identity and Post-Colonial Families of Nations", *European Journal of International Relations* 8, Sayı. 2, 2002, s. 267-268.

71 Tarique Niazi, "The Postcolonial Contemporary: Political Imaginaries for the Global Present", *Journal of International and Global Studies* 10, Sayı. 2, 2019, s. 172.

72 Ania Loomba vd., *Postcolonial Studies and Beyond*, Durham: Duke University Press, 2005, s. 386.

Ayrıca Mattar, Ball ve Lazarus gibi diğer bazı teorisyenler de postkolonyal adlandırmaya karşı çıkmış ve kolonyalizmin henüz bitmediğini, kolonyalizmin neoemperyalizm ve neokolonyalizm gibi çeşitli biçimlerde devam ettiğini ileri sürmüştür. Örneğin, ABD'nin Irak'ı işgali, alanın sömürgecilik, emperyalizm ve kapitalizmin modernliği için kavramsal alışkanlıkları ve normları düzenlemeye yönelik çerçeveleme inançlarında büyük bir değişimle sonuçlanan prototipik bir olaydı.⁷³ Ella Shoha da aynı şekilde postkolonyalizm başlığına katılmamakta ve bunun Filistin durumuna uygulanabilirliğinin alakasız olduğuna inanmaktadır. Postkolonyal terimini tarihsel bir bakış açısıyla, evrensel çağrışımları ve depolitize edici sonuçlarıyla sorgulamıştır.⁷⁴

1998'de Suvir Kaul, Said, Loomba ve Bhattacharya'nın bir röportaj sırasında "post" teriminin sömürgeciliğin sona erdiğini ima ettiğini öne sürerek postkolonyalizm başlığıyla karşı karşıya kaldıkları belirtilebilir. Tersine, sömürgecilik biçim değiştirmiş ve neokolonyalizm, Uluslararası Para Fonu ve Dünya Bankası gibi üçüncü dünyanın ekonomik ve siyasi meseleleri üzerinde güçlü etkileri olan küreselleştirici ajanlar aracılığıyla çağdaş dünya faaliyetlerinde yerini almıştır.⁷⁵

Ana akımın uluslararası ilişkiler teorilerine meydan okuyan, batılı olmayan eleştirel bir kavram olarak postkolonyal teori, geleceği hakkında bazı belirsizlikler getirebilecek bazı eleştiriler ve engellerle karşı karşıya kalmıştır. Bu kapsamda, yukarıdaki iç ve dış eleştirilere dayanarak, postkolonyalizm karşıtlarından bazıları, postkolonyalizmin 90'ların başında zaten sona erdiğini iddia etmektedir. Bununla birlikte, "post" teriminin kendisi, sömürgeciliğin sona erdiğini ve gelecekte postkolonyalizmin artık mevcut olmayabileceğini ima etmektedir.

Said, Loomba, Ball, Lazarus ve Mattar gibi diğer önde gelen postkolonyalizm bilginleri, sömürge döneminin bitmediğine ve modern dünyada hâlâ var olduğuna inanmaktadır. Sömürgeciliğin yeni sömürgecilik ve yeni emperyalizm gibi batılı ülkelerin üçüncü dünya ülkelerindeki siyasi ve ekonomik hedeflerini hâlâ gözlemledikleri yeni biçimleri benimsediğini savunmaktadır. Uluslararası Para Fonu ve Dünya Bankası, daha önce sömürgeleştirilmiş ve gelişmekte olan ülkeler üzerinde güçlü ekonomik ve siyasi etkileri olan bariz örneklerdir. Bu nedenle ikinci grup, postkolonyalizmin bazı zorluklarla karşılaşabileceğini ancak bunun onun aşınması anlamına gelmediğini savunmaktadır.⁷⁶

73 Priyamvada Gopal ve Neil Lazarus, *After Iraq: Reframing Postcolonial Studies*, Landon: Lawrence & Wishart Ltd, 2006, s. 7.

74 Ella Shohat, "Notes on the Post-Colonial", *Social Text* 31/32, 1992, s. 99.

75 Joseph A. Massad, "The Post-Colonial Colony: Time, Space, and Bodies in Palestine/Israel", *The Pre-Occupation of Postcolonial Studies*, der. Fauzia Afzal Khan ve Kalpana Seshadri-Crooks, Durham: Duke University Press, 2000, s. 82.

76 Tarique Niazi, "Postcolonial Theory in the 21st Century: Is the Past the Future or Is the Future the Past?", *Choice: Start With Better Options*, 2021, s. 543.

Postkolonyalizmin belirsiz geleceği, önde gelen postkolonyal bilim adamlarını postkolonyalizmin geleceği için bazı yönergeler vermeye yöneltmiştir. Postkolonyal teori, uzun süredir göz ardı edilen coğrafi kökenlere ve postkolonyal teorinin Latin Amerika ve Ortadoğu gibi nereden doğduğuna dikkat edecektir. Said, Fanon ve Memmi gibi önde gelen postkolonyal düşünürler, postkolonyal teoriye çok zengin bir şekilde katkıda bulundular, ancak bölgeleri zaten görmezden gelinmiştir. Bu nedenle, coğrafi dikkati yeniden yönlendirmek, postkolonyalizmin kültürel söylemlerin dışında emperyal ve kolonyal yıkımı yeniden tasavvur etmesine yardımcı olacaktır. Ayrıca, postkolonyalizmin geleceğine yol açacak mevcut tüm eksiklikleri gidermek için yukarıdaki dış ve iç eleştirileri yeniden gözden geçirmeleri gerekir.⁷⁷

Sonuç

Postkolonyalizm, 70'lerin sonlarında üçüncü dünya ülkelerinin Avrupa sömürgeciliğinin bir sonucu olarak ortaya çıkan eleştirel bir uluslararası ilişkiler teorisi. Batının gözünde yanlış tanımlanmış doğu kültürü üzerine yazılı literatürü detaylandırmak için batı ülkelerinin eski sömürgelerinin kültürel, sosyal, ekonomik ve politik sorunlarına odaklanmaktadır. Postkolonyalizm, çağdaş dünya meselelerinin altını çizen ve insan toplumunun yollarının şefkatli yorumuna uygun olarak yeni dünya siyaseti biçimleri sağlamak için mücadele eden eleştirel yapılandırmacı bir fenomendir.

Postkolonyalizm, tüm ülkelerin küresel arenada güç uygulamak için eşit bir paya sahip olduğu tüm ülkelerin karşılıklı iş birliğine dayalı olacak başka bir uluslararası düzen biçimini ima eden dünya çapında sorumluluklarını ve yükümlülüklerini üstlenir. Postkolonyal yaklaşım, üçüncü dünya ülkelerini dünya karar alma sistemine entegre olmaya teşvik eden ulusal, yerel ve uluslararası alanlardan bağımsız olarak sağlam bir siyasi duruş sergilemektedir. Ayrıca, üçüncü dünyayı iktidardan yoksun bırakan ve batı hegemonyasını ortadan kaldırmak için her yolu deneyen batı tiranlığına karşı katı bir tavır almıştır.

Postkolonyal teori, alanın çoğuna nüfuz eden Avrupa merkezli varsayımlara ve önyargılara meydan okur, sömürgeciliğin ürettiği sınıflandırmaları ve ikilikleri yıkar, Batı hâkimiyetini reddeder ve sömürgeleştirilmiş halkların bağımsızlığını ve direnişini vurgular. Postkolonyalizm, sömürgeciliğin kimlik üzerinde etkisi olan dünya çapındaki siyasi ve kültürel geleneklerin çeşitliliğini vurgular ve homojen bir evrensel kültür kavramını sorgular. Sömürgecilik sonrası yaklaşımlar, sömürgeciliğin tarihsel ve devam eden miraslarını teşhir

77 A.g.e., s. 544.

ederek eşitsizliği pekiştiren baskın anlatılara meydan okuyarak ve marjinalleştirilmiş toplulukların özerkliğini vurgulayarak uluslararası ilişkilerde güç, eşitsizlik ve adaletsizlik meselelerinin üstesinden gelmede hayati bir rol oynayabilir.

Postkolonyal teori, diğer teorilere kıyasla son zamanlarda uluslararası ilişkiler alanına girmiştir ama melezlik, kimlik ve özgünlük kavramlarına muazzam bir katkı sağlamıştır. Kimlik kavramı, kimliğin ve bireylerin sayısız ilişkiler yoluyla üretimi olarak iktidar kavramıyla ilişkilendirilen postkolonyal yaklaşımda önemli bir konudur. Gerçekten de sömürge deneyimleri kimliği güçlü bir şekilde etkilemiş ve yeniden şekillendirerek, sömürge düşüncesinin üçüncü dünya ülkelerinde sömürgeleştirilmiş insanlar tarafından benimsenen sosyal ve kültürel uygulamalara yansımaya yol açmıştır. Sonuç olarak, kültür ve kimlik tahmin edilebilir bir şekilde geçmişle bağlantılıdır ve melezliği sömürgecilerle sömürgeleştirilenlerin karşılıklı etkileşimini göstermeye iter.

Kaynakça

Abrahamsen, Rita “Postcolonialism.” *International Relations Theory for the Twenty-first Century an Introduction*, der. Martin Griffiths, 111-122. London: Routledge 2007.

Ahuja, Neel “Colonialism.” *Macmillan Interdisciplinary Handbooks*, der. Stacy Alaimo, 237-251. Delhi: University of Delhi, 2021.

Arı, Tayyar. *Uluslararası İlişkiler Teorileri*. Bursa: Aktuel Press. 2018.

Arı, Tayyar ve Mehmet Ali Ak. “Post-Colonialism and International Relations”, *Theories of International Relations II*, der. Tayyar Arı ve Elif Toprak, 67-86. Eskişehir: Anadolu University Press, 2019.

Ayoob, Mohammed “Inequality and Theorizing in International Relations: The Case for Subaltern Realism.” *International Studies Review* 4, Sayı. 3 (2002): 27-48.

Bill, Ashcroft et al., *The Empire Writes Back: Theory and Practice in Post-Colonial Literatures*. London: Routledge, 1989.

Bhabha, Homi K. *The Location of Culture*. London: Routledge, 1994.

Bressler, Charles E. *Literary Criticism: An Introduction to theory & Practice*. New Jersey: Prentice Hall, 1999.

Brennan, Timothy A. “Places of Mind, Occupied Lands-Edward Said and Philology: A Critical Reader.” *The Arab World Geographer* 7, Sayı. 1 (2004): 47-64.

Brysk, Alison et al., “After Empire: National Identity and Post-Colonial Families of Nations.” *European Journal of International Relations* 8, Sayı. 2 (2002): 267-305.

Cesaire, Aime. *Discourse on Colonialism*. Çev. Joan Pinkham. New York: Monthly Review Press, 2001.

Cox, Robert W. "Social Forces, States and World Orders: Beyond International Relations Theory", *Millennium: Journal of International Studies* 10, Sayı. 2 (1981): 126-155.

Darby, Phillip et al., "A Postcolonial International Relations?." *Institute of Postcolonial Studies Melbourne*, (2003): 1-15.

Dirlik, Arif "The Postcolonial Aura: Third World Criticism in the Age of Global Capitalism." *Critical Inquiry* 20, Sayı. 2, (1994): 328-356.

Dunne, Tim "The English School" *International Relations: Discipline and Diversity*, der. Tim Dunne et al., Oxford: Oxford University Press, 2010.

Fanon, Frantz. *Black Skin White Masks*. Çev. Charles Lam Markmann. London: Pluto Press, 2008.

Fanon, Frantz. *The Wretched of the Earth*. Çev. Constance Farrington. New York: Grove Press, 1961.

Fitzgerald, Susannah. "Do Postcolonial Approaches Explain World Politics Better Than Other IR Theories?." *E-International Relations*, (2019): 1-7.

Gandhi, Leela. *Postcolonial Theory: A Critical Introduction*. Delhi: Oxford University Press, 1998.

Gopal, Priyamvada ve Neil Lazarus. *After Iraq: Reframing Postcolonial Studies*. London: Lawrence & Wishart Ltd, 2006.

Gündüz, Ahmet "Sömürgecilik Kavramı ve Sömürgeci Devletlerin Uyguladıkları Taktikler." *Tarih Okulu Dergisi (TOD)*, Sayı. 25 (2016): 763-784.

Güven, Fikret. "Criticism to Edward W. Said's Orientalism" *RumeliDe Journal of Language and Literature Studies* (2019): 418-430.

Hewitson, Mark. *Germany and the Modern World 1880-1914*. Cambridge: Cambridge University Press, 2018.

İpek, Volkan ve Çağlar Oyman "Postkolonyal Teori ve Uluslararası İlişkiler." *Uluslararası İlişkiler Teorileri*, der. Ramazan Gözen, 441-477. İstanbul: İletişim Yayınları, 2021.

Loomba, Ania. *Colonialism/Postcolonialism*. London: Routledge, 2005.

Loomba, Ania et al., *Postcolonial Studies and Beyond*. Durham: Duke University Press, 2005.

Massad, Joseph A. "The Post-Colonial Colony: Time, Space, and Bodies in Palestine/Israel", *The Pre-Occupation of Postcolonial Studies*. der. Fauzia Afzal Khan ve Kalpana Seshadri-Crooks, Durham: Duke University Press, 2000.

Mgonja, Boniface E.S. ve Iddi A.M. Makombe "Debating International Relations and its Relevance to the Third World." *African Journal of Political Science and International Relations* 3, Sayı. 1, (2009): 27-37.

Munkler, Herfried. *İmparatorluklar Eski Roman'dan ABD'ye Dünya Ege-menliğinin Mantığı*. Çev. Zehra Aksu Yılmaz. İstanbul: İletişim Yayınları, 2009.

Mutman, Mahmut. "Postkolonyalizm: Ölü Bir Disiplinin Hatıra Defteri." *Toplumbilim Postkolonyal Düşünce Özel Sayısı* 25, (2010): 117-128.

Nair, Sheila "Introducing Postcolonialism in International Relations." *E-International Relations*, (2017): 1-5.

Niazi, Tarique "The Postcolonial Contemporary: Political Imaginaries for the Global Present." *Journal of International and Global Studies* 10, Sayı. 2, (2019): 169-173.

Niazi, Tarique "Postcolonial Theory in the 21st Century: Is the Past the Future or Is the Future the Past?." *Choice: Start with better options*, (2021): 537-545.

Oliver A. Roland ve Fage, J. D. *A short history of Africa*. New York: New York University Press, 1963.

Reinhard, Wolfgang. *A Short History of Colonialism*. Manchester: Manchester University Press, 2011.

Rukundwa, Lazare S. ve Andries G. van Aarde "The Formation of post-colonial Theory." *HTS Theologies Studies/ Theological Studies* 63, Sayı. 3, (2007): 1171-1194.

Said, Edward W. *Orientalism*. New York: Vintage Books, 1978.

Sawant, Shrikant B. "Postcolonial Theory: Meaning and Significance." *Proceedings of National Seminar on Postmodern Literary Theory and Literature*, (2012): 120-126.

Sawant, Shrikant B. "Understanding Postcolonial Theory and Literature", *Journal of Higher Education and Research Society: A Refereed International* 5, Sayı. 1, (2017): 325-337.

Seth, Sanjay. "Postcolonial Theory and the Critique of International Relations." *Millennium Journal of International Studies* 40, Sayı. 1, (2011): 167-183.

Shohat, Ella "Notes on the Post-Colonial." *Social Text*, Sayı. 31/32, (1992): 99-113.

Spivak, Gayatri Chakravorty. *Outside in the Teaching Machine*. New York: Routledge, 2008.

Spivak, Gayatri Chakravorty. *Can The Subaltern Speak?*. Basingstoke: Macmillan, 1988.

Stuchtey, Benedikt "Colonialism and Imperialism 1450-1950." *European History Online (EGO)*, (2011): 1-14

Tetik, Sevim *Postcolonial International Relations Theory: The Concept of "Hybridity"*, Master Thesis, Department of International Relations, Necmettin Erbakan University, 2020.

Tepeciklioğlu, Elem Eyrice. "Postkolonyal Kuram Uluslararası İlişkiler Disiplinini Dekolonize Etmek", *Ege Stratejik Araştırmalar Dergisi* 4, Sayı. 2, (2013): 80-97.

Türkmen, Serap. "Identity in the Colonial Lands: A Critical Overview of the Postcolonial Studies." *Turkish Journal of International Relations* 2, Sayı. 3, (2003): 188-203.

Wilkens, Jan. "Postcolonialism in International Relations." *Oxford Research Encyclopedia of International Studies*, (2017): 1-22.

Yalvaç, Faruk. "Uluslararası İlişkiler Kuramında Anarşi Söyelmisi", *Uluslararası İlişkiler Dergisi* 8, Sayı. 29, (2011): 71-99.

Yeh, Chuan-Rong. "Existential Thoughts in Fanon's Post-colonialism Discourse." *Policy Futures in Education* 11, Sayı. 2, (2013): 200-215.

Young, Robert. J.C. *Postcolonialism: A Historical Introduction*. New Jersey: Wiley-Blackwell, 2016.